

Нечипоренко Ігор, студент аспірантури
Валігура Ольга, д-р філол. н., проф.
Київський національний лінгвістичний університет
ORCID: 0009-0001-2897-6908

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ДИПЛОМАТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ СТАНДАРТНОЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ

Французька мова посідала панівне становище в міжнародній дипломатії впродовж XVII–XIX ст. і залишила глибокий слід у термінологічних системах більшості мов світу. Дипломатична термінологія сучасної стандартної арабської мови (далі – ССАМ) не є винятком: французькі запозичення становлять невід’ємну частину її лексичного складу та функціонують як усталені одиниці офіційно-ділового мовлення.

Поширення французьких термінів в арабській дипломатичній лексиці зумовлене кількома взаємопов’язаними чинниками. По-перше, у XVII ст. французька витіснила латину як провідну мову міжнародної дипломатії. По-друге, Віденський конгрес 1815 року та Аахський протокол 1818 року кодифікували норми дипломатичного церемоніалу переважно французькою мовою, закріпивши відповідну термінологію в міжнародній практиці [1, с. 3]. По-третє, колоніальна присутність Франції в арабському світі, особливо в країнах арабського Магрибу (Алжир, Туніс, Марокко), сприяла глибокому проникненню французької мови в усі сфери суспільного життя. Наслідком цього є існування так званого «паритетного білінгвізму», за якого арабська та французька мови паралельно функціонують в освіті, праві та дипломатичному діловодстві [2, с. 136].

Стійку групу французьких запозичень становлять назви дипломатичних посад і агентів. Частина таких одиниць була інтегрована до арабської мови у вигляді транслітерованих форм або перекладних відповідників, які закріпилися в нормативному вжитку. Наприклад, термін *chargé d'affaires* («повірений у справах») передається як *مُدَامِ الْأَعْمَالِ الْقَائِمِ*, а похідна форма *chargé d'affaires ad interim* («тимчасовий повірений у справах») – як *مُدَامِ الْأَعْمَالِ الْقَائِمِ بِالْإِنْدَابَةِ الْمُؤَقَّتِ* [3, с. 81].

У структурі дипломатичної терміносистеми ССАМ французькі запозичення репрезентують не лише назви посад, а й клішовані конструкції та поняття дипломатичної практики, які були інституціоналізовані в європейській традиції та згодом інтегровані в арабський дипломатичний дискурс. Значна частина таких одиниць закріпилася у вигляді перекладних відповідників, що відтворюють зміст іншомовного терміна засобами арабської мови. Так, термін *doyen* («дуаєн») функціонує в арабській мові як *الدب لوماسي ال سالك عم يد* на позначення найстаршого за рангом або за часом перебування глави дипломатичного корпусу, наприклад: *الدب لوماسي ال سالك عم يد شارك* «дуаєн дипломатичного корпусу взяв участь в офіційній церемонії прийому» [3, с. 84]. Термін *agrément* («агреман, згода») передається як *الدولة ت قدمت* і використовується для позначення попередньої згоди держави на призначення дипломатичного представника, як у реченні: *الدولة ت قدمت جديد سفير ت عين ب شأن الرأي اسد تمزاج ب طلب* «держави звернулася із запитом на агреман щодо призначення нового посла» [3, с. 78].

У сучасній арабській дипломатичній практиці французькі запозичення функціонують на кількох взаємопов'язаних рівнях, кожен із яких відображає окремий аспект їхньої інтеграції в мовну систему. На рівні термінологічної номінації французькі запозичення є усталеними позначеннями реалій міжнародного права та протоколу, що не мають однозначних арабських відповідників або для яких арабські відповідники залишаються менш уживаними. Показовим є термін *بروتوكول* (фр. *protocole*), який у арабській дипломатичній практиці є полісемічним: він позначає одночасно і додаток до міжнародного договору, і церемоніальний порядок проведення офіційних заходів, і самостійний вид міжнародного договору. Попри існування арабського відповідника *مذخر* («протокол, акт»), запозичена форма *بروتوكول* є більш усталеною в міжнародно-правовому дискурсі [3, с. 97].

Таким чином, дослідження французьких запозичень у дипломатичній термінології ССАМ дозволяє дійти кількох висновків. По-перше, ці запозичення є закономірним наслідком об'єктивних історичних процесів – домінування французької в міжнародній дипломатії та французького колоніалізму в арабському світі – і не можуть розглядатися як випадкове або периферійне явище. По-друге, увійшовши до системи ССАМ крізь різні механізми асиміляції, французькі терміни набули нормативного статусу й сприймаються носіями мови як нейтральна фахова лексика, а не як чужорідні елементи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацько, О. М. (2000). Іншомовні слова у дипломатичних текстах. *Національна академія наук України*. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine53-54-24.pdf>.
2. Троеглазова, М. М. (2013). Теоретичні засади дослідження юридичної термінології сучасної арабської літературної мови. *Сходознавство*, (64), 127–139.
3. *دليل اسد ترشادي القطرية*. (٢٠١٢). المعهد الادبي لوماسي التابع لوزارة الخارجية. قطر. *لمراسلات الادب لوماسية*.